



УДК 37.026

## АКТУАЛЬНІСТЬ ІДЕЙ ДИДАКТИКИ ЯНА АМОСА КОМЕНСЬКОГО ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИКА ПЕДАГОГІКИ НОВОГО ЧАСУ

Студ. А. В. Рябко, гр. БПД-17

Науковий керівник канд. пед. наук., доцент О. М. Внукова  
Київський національний університет технологій та дизайну

Сучасні суспільно-політичні та економічні процеси в Україні вимагають нового бачення проблем освіти та виховання. Тому актуальним є використання у контексті загальносвітових тенденцій модернізації освіти ідей Яна Амоса Коменського – видатного чеського педагога, патріота, мислителя та основоположника педагогіки нового часу.

Ми взяли за *мету* дослідження ідей дидактики Я. А. Коменського на предмет їх реалізації в сучасних освітніх умовах.

Визначили *завдання*: дослідити актуальність дидактичних ідей Я. А. Коменського як основоположника наукової педагогіки на сучасному етапі методом опитування громадян.

*Об'єкт дослідження* – педагогічна спадщина Я. А. Коменського.

*Предмет дослідження* – дидактика Я. А. Коменського. Для досягнення поставленої цілі були використані *методи* теоретичного аналізу основних педагогічних праць Я. А. Коменського, синтезу, опитування, математичні.

*Практичне значення отриманих результатів* полягає у актуалізації дидактичних ідей Я. А. Коменського для сьогодення.

*Результати дослідження*. Термін «дидактика» вперше було введено німецьким педагогом В. Ратке (XVI–XVII ст.), який назвав свій курс лекцій «дидактикою», або «мистецтвом навчання». Я. А. Коменський у своєму знаменитому творі «Велика дидактика» у XVII ст. обґрунтував це поняття як універсальне мистецтво навчати всіх усьому. Значну увагу до педагогіки Я. А. Коменського приділяли Гудзик К., Мітюрів Б., Лордкіпанідзе Д., Антонова О. та ін. Г. Антонюк Г. дослідила ідеї Яна Амоса Коменського у ракурсі розвитку педагогічної думки України в XVII ст. [1], Мітюрів Б. Н. також монографію присвятив педагогічним ідеям Коменського в Україні [4].

Теорія виховання Я. А. Коменського є системою, заснованою на гуманістичних ідеях загальнолюдського виховання. Педагог проголошував ідею цілісного розвитку особистості, об'єднуючи розум, волю, честь, совість. Той, хто сам неодноразово пережив жахи війни, на думку Я. А. Коменський, повинен мобілізувати всі свої сили на знищення війни. У трактаті "Панегерсія" він писав: "Якщо всі ми – громадяни Всесвіту, що заважає нам з'єднатися і жити за єдиними законами?" [3, с. 157].

У своїй праці «Велика дидактика» [2] Я. А. Коменський запропонував певні вимоги до навчального процесу. За думкою педагога, хороша успішність полягає у тому, що навчання повинно починатися змалечку, навчальний матеріал має розподілятися згідно з віком; наставник повинен домагатися розуміння матеріалу, розвивати пам'ять в учнів, розкривати та розвивати здібності молодих талантів та направляти їх у потрібне русло; кожен учень, який вступив до навчального закладу – вчиться у ньому до кінця; увесь навчальний матеріал має бути так розподілений, щоб з кожним роком матеріал відкривав дорогу новому; навчальний заклад має розташовуватися у тихому та далекому від розваг місці.

Багато уваги Я. А. Коменський приділяв визначенню змісту освіти та дидактичним принципам, а саме:

доцільності: «Який сенс вивчати те знання, яке не принесе користі?»;

енциклопедичності знань;

посильності (матеріал повинен бути доступним учням);



концентричності: «З самого початку юнакам, яким треба дати освіту, слід дати основи загальної освіти, тобто розподілити навчальний матеріал так, щоб наступні заняття не вносили нічого нового, а становила тільки деякий розвиток отриманих знань».

У «Панортосії» Я. А. Коменський розглядає шляхи реалізації своїх ідей реформуванням людського суспільства в трьох сферах – освіти, релігії, громадського управління. Щоб досягти цього, він пропонував створити ряд міжнародних організацій, серед яких – Колегія світла – зібрання найвизначніших представників науки, яке опікувалося б поширенням істинних знань, контролювало б школи і стежило за якістю книг.

Я. А. Коменським було запропоновано класно-урочну систему для полегшення процесу навчання. Ця система була вдало введена в практику. Педагог вважав, що людина має закінчити весь курс за певну кількість років, і вийти зі школи освіченим та свідомим громадянином своєї держави. Підручники Я. А. Коменського містять багатий навчальний матеріал, в них вміщені цікаві вправи для засвоєння граматики, відомості з природознавства.

Людство ще й досі користується системою та положеннями чеського педагога щодо навчального та виховного процесів.

Вітчизняна культурно-педагогічна традиція свідчить про те, що на всіх етапах розвитку української освіти саме проблемам виховання надавалось великого значення. Уведення таких дидактичних інновацій, як загальне навчання, класно-урочна система, дидактичні принципи природовідповідності, наочності, послідовності та поняття шкільного року по сьогодні використовуються та служать опорою для навчання.

Чеський педагог був тієї думки, що школа має існувати не лише для багатой верхівки, а й для усіх прошарків населення. Викладення матеріалу повинно вестися рідною мовою. Ця проблема на сьогоднішній день є дуже актуальною для України, адже тут проживають меншини, які розмовляють іншими мовами.

Ми провели опитування серед пересічних громадян та студентів (40 студентів університету та 89 пересічних громадян). Ми з'ясували, що на сьогоднішній день 55 % студентської молоді не згодні із педагогічними та дидактичними ідеями Я. А. Коменського і 97 % пересічних громадян вважають її актуальними. На нашу думку, це залежить від покоління та переоцінки цінностей молоддю. Для старшого покоління є більш цінними класичні дидактичні погляди Я. А. Коменського про класно-урочну систему. Молодь має на меті ламати старі підходи.

**Висновки.** Ми дослідили та проаналізували положення та ідеї Я. А. Коменського та відзначили їх актуальність на сьогоднішній день. В результаті виконання поставлених завдань ми дійшли висновку, що необхідно більш детально вивчати спадщину Я. А. Коменського та запроваджувати у реальність методи виховання та навчання саме з моральної точки зору та не забувати впроваджувати новітні методики та ідеї. Як ми бачимо з результатів анкетування, молодь не достатньо охоче підтримує дидактичні ідеї Я. А. Коменського, що свідчить про переоцінку знань та цінностей та бажання змінити класно-урочну систему.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк Г. Ян Амос Коменський і розвиток педагогічної думки України в XVII ст. / Галина Антонюк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 2012. – № 6. – С. 189–200.
2. Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори : у 3-х томах. – Т. 1: Велика дидактика / за ред. з біограф. нарисом і примітками проф. Красновського А. А. – К. : Рад. школа, 1940. – 248 с.
3. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения : в 2 томах / под ред. А. И. Пискунова, И. Киряшка, Б. Куяла, А. У. Чумы. – Т. 2. – М. : Педагогика, 1982. – 576 с.
4. Мітюров Б. Н. Педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського на Україні: [монографія] / Б. Н. Мітюров. – К. : Рад. школа, 1971. – 107 с.